

VERSLAG ERFGOEDTENTONSTELLING “ VERKIEZINGEN TOEN “
RAADZAAL GEMEENTEHUIS ZONHOVEN
ZONDAG 22 APRIL 2018
Verslag Guy Rutten

Al jaren richt de Koninklijke Heemkundekring Zonhoven vzw een tentoonstelling in over een erfgoedonderwerp. In 2018 was dat niet anders.

Faro, het Vlaamse steunpunt voor cultureel Erfgoed, gaf het onderwerp op voor 2018, nl “Kiezen” en mede omdat er in oktober 2018 gemeenteraadsverkiezingen gehouden worden, besloten we een tentoonstelling in te richten over de “Gemeenteraadsverkiezingen tussen 1830 en 1950 in Zonhoven .“

In het archief van de KHZ vzw vonden we documenten die genoeg stof opleverden over die ongeveer anderhalve eeuw lang gehouden verkiezingen, o.a. kandidatenlijsten, processen-verbaal over het verloop van een gemeenteraadsverkiezing, lijsten verkozenen, zonder de naam van de burgemeester want die werd pas door de verkozenen aangeduid. Dat is nu nog zo.

**Zonhovenaren! wilt gij Zonhoven
redden en doen groeien en bloeien:**

STEMT OP LIJST Nr 1

1. **Hendrixx René**, Dorp - Advocaat.
2. **Schepers August**, Halvenweg - Mijnwerker, Secretaris van de christelijke Werkliedenbond - Halvenweg.
Secretaris-lid van Ondernemingsraad Mijn Zolder.
3. **Remans Albert**, Engstege - Mijnwerker. Lid christelijke syndicale delegatie - mijn Winterslag.
4. **Broux Alfons**, Holsteen - Mijnwerker. Voorzitter Christen Werkliedenbond, parochie Termolen.
5. **Wilkenhuysen Michel**, Termolen - Aannemer
6. **Vanderheyden Eugene**, Heuven - Metaalbewerker. Lid ondernemingsraad Foraky.
7. **Daniëls Albert**, Waard - Mijnwerker-brancardier.
8. **Evers Louis**, Oppelsen - Rijwielhandelaar, Bestuurslid Christen Middenstandsbond.
9. **Bammens Jaak**, Vogelsanckstraat - Mijnwerker.
10. **Maex Juul**, Kolveren - Hovenier en mijnwerker-brancardier.
11. **Buntinx Victor**, Donk - Houthandelaar.

DE CANDIDATEN VAN LIJST NUMMER 1

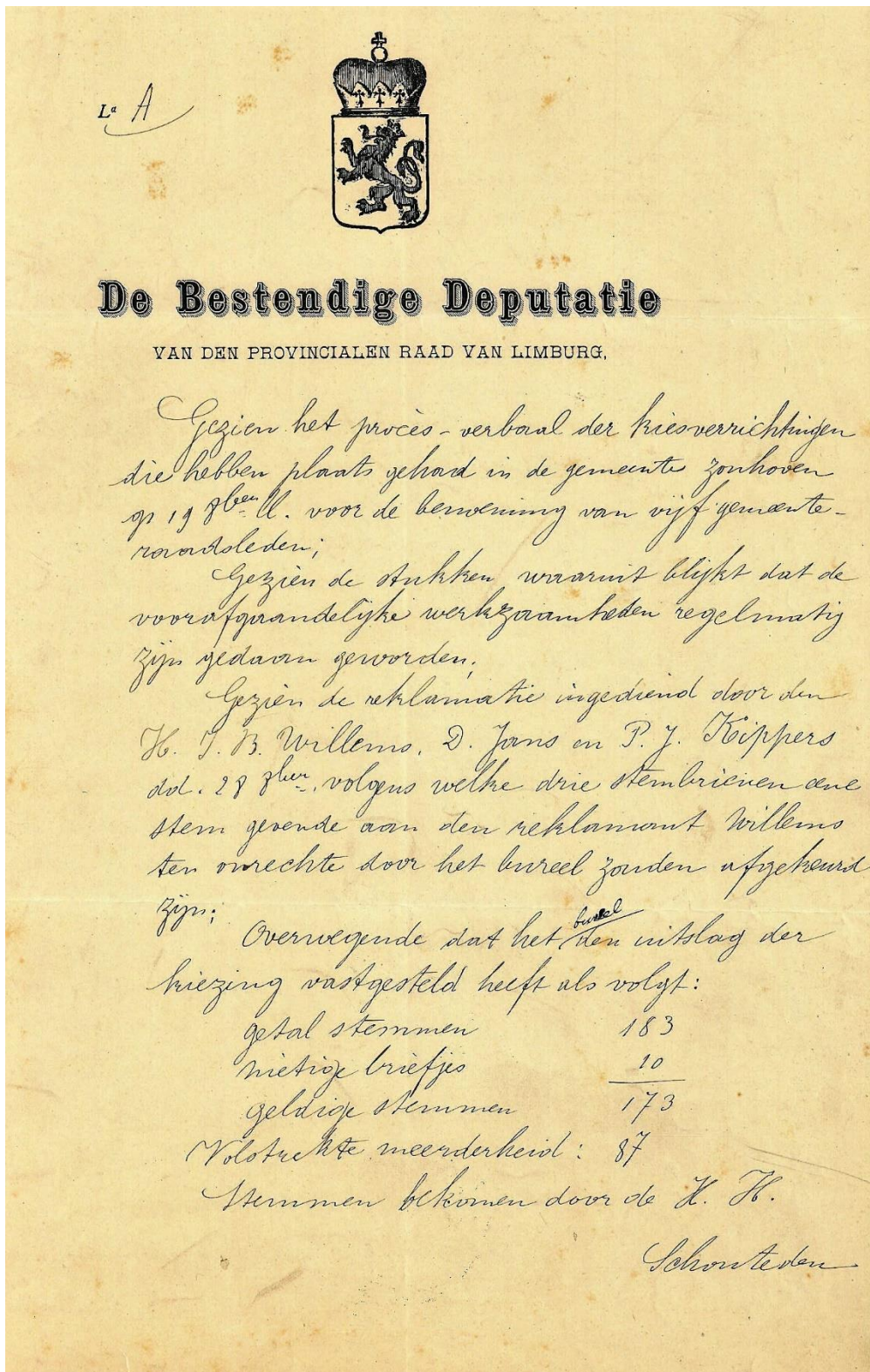

Staaende, van links naar rechts : Remans Albert, Broux Alfons, Buntinx Victor, Bammens Jaak, Schepers August en Evers Louis.
Zittend, van links naar rechts ; Daniëls Alb., Wilkenhuysen Mich., Hendrixx René, Vanderheyden Eug. en Maex Juul.

De nieuwe, vooruitstrevende, jonge, partij : LIJST N° 1

Verantw. uitgever, Hendrixx R., dorp Zonhoven

Ook vonden we regelmatig processen-verbaal van de Bestendige Deputatie van Limburg over klachten vanwege kandidaat-gemeenteraadsleden waarover de Deputatie dan een oordeel moest vellen.

Schouteden	- - -	109
Vaes	- - -	103
Maris	- - -	99
Sterkmans	- - -	91
Meynen	- - -	89
en Willem's	- - -	86

dat bijgevolg de H. H. Schouteden,
Vaes, Maris, Sterkmans & Meynen
als raadsliden uitgeroepen zijn geworden;

Overwegende dat het blijkt uit het
matzen der stembrieven dat het bureau
ten onrechte en bullettijn als geldig aan-
genomen heeft drie gestempeld was
in het vak boven den naam van Maris
en langs den naam van Sterkmans; dat
deze stembrief bijgevolg als nietig moet
aanschouwd worden;

Overwegende insgelijks dat bij de
ongeldig verklaarde stembrieven er zich
drie bevinden eene stem gevende aan
Willem's welke als geldig moeten aange-
zien worden; dat inderdaad voor want
een dezer stembrieven aanpraat het blaas-
blijktijk te zien is dat het wit punt welke
in het zwart vierkantig vak onduide-
lijk zwart gemaakt is geworden, de
stroom is van een onbekendij pierzer;

Overwegende dat de inktvlek ^{die} ge-
markt is langs het vak, staande boven
den naam van Willem's op de twee
andere bullettjns die ieder eene stem
van

Willelm, Sterkmans, Marten en Willems Jan
Bartholomeus.

De onverenigbaarheden die er tusschen
de leden zonden kunnen bestaan ingevolge
de n. 236 & 238 der samengevolgde kieswetten
zullen desnoods geregeld worden zijnde de
inselling der gekozenen.

Afschrift dezes zal verzonden worden
aan den H. Arrondissements Commissaris
van Hasselt. Maerzucht als ook aan het
gemeente bestuur van Zonhoven.

Gedaan en uitgesproken in openbare
zitting te Hasselt, op 18 november 1890.
Tegenwoordig de H. H. Gouverneur
voorzitter, Meijers, Rid. de Borman,
Gillen, Stiels, Soemorus en Willems, leden
en Proclants, provinciale Griffier.

De Bestendige Deputatie,
(get.) Burg. Goupy de Beauvillers.

De provinciale Griffier,
(get.) Wm. Proclants.

Voor eensluidend afschrift.

De provinciale Griffier,

W. Proclants

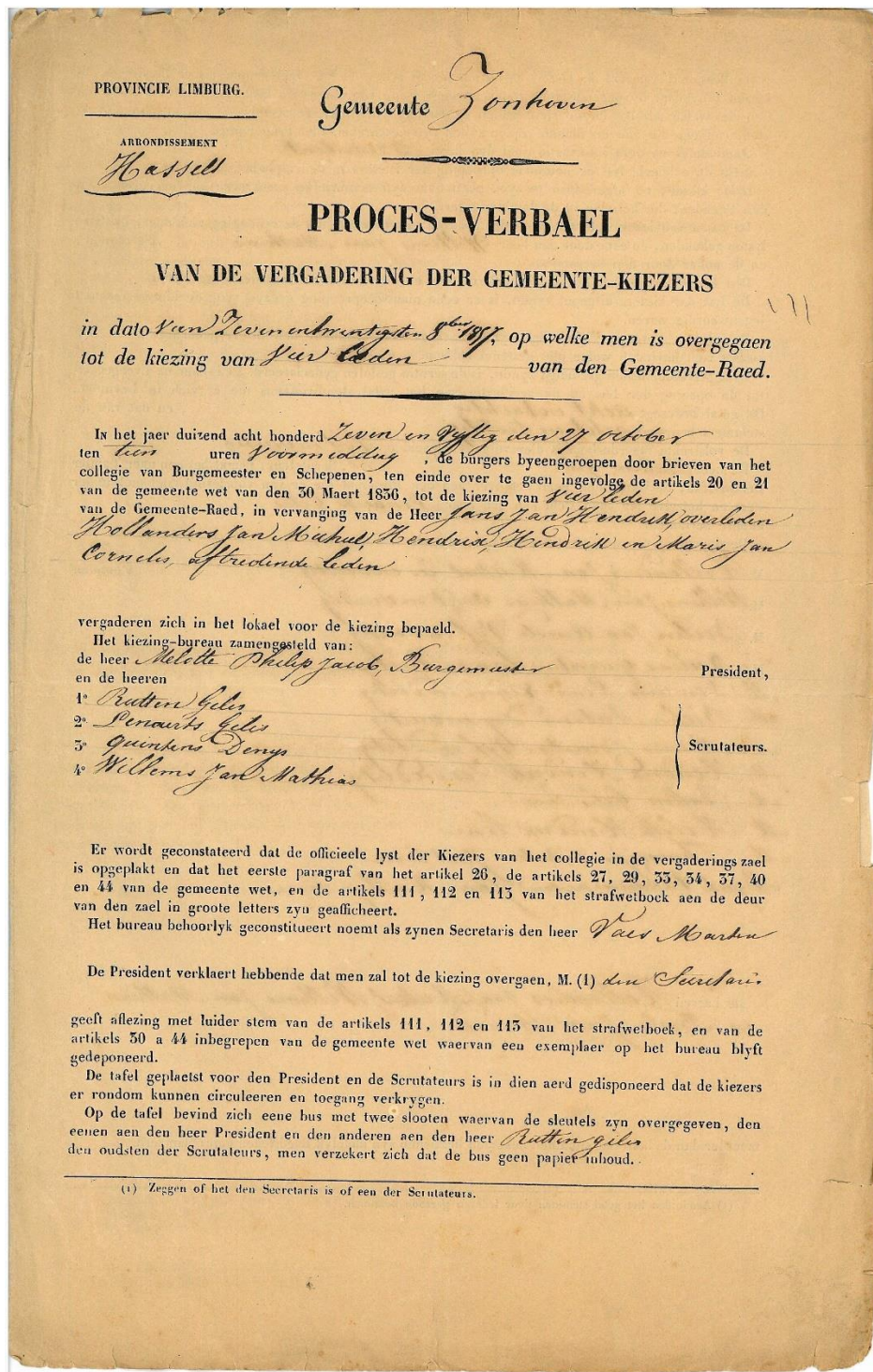
Een dergelijke tussenkomt van de Deputatie noemt men "balloteren". Heel dikwijls besloot die Deputatie dan tot een hervervkiezing, die op een van volgende zondagen gehouden moest worden.

Ook vonden we namenlijsten van het gemeentepersoneel met dikwijls het beroep van dat personeelslid, o.a. de naam van de burgemeester, de namen van de schepenen, de raadsleden, de secretaris, de veldwachter en de gemeentelijke onderhoudsmensen. De herder, die met de "heerd", de kudde, dagelijks naar de hei trok en ook tot het gemeentepersoneel behoorde, werd nergens vermeld. De gemeenteraadsverkiezingen werden op een zondag in oktober gehouden. Dat is nu niet anders.

Voor de tentoonstelling werden twaalf processen-verbaal geselecteerd. Ieder document werd van commentaar voorzien en zo ook getoond.

Vele kandidatenlijsten en reclameaffiches van de verscheidene partijen, werden tussen de processen-verbaal opgehangen. Ook kandidatenlijsten per partij en eventueel foto's van die kandidaten hingen wij ertussen.

De portretten van de burgemeesters, voor zover we die hadden, werden chronologisch opgehangen aan de muren van de foyer. Tussendoor hingen teksten met de evolutie van het Belgische kiesstelsel, gaande van het cijnskiesrecht tot de opkomstplicht in de twintigste eeuw.

De President verwekt de kiezers op briefkens te schryven zoo veel namen als er Raedsleden te kiezen zyn, daer byvoegende voor zoo veel mogelyk de voornamen en kwaliteiten van de personen aen de welke dezelve hunne stem willen geven. Hy verwittigd eensgelyks de vergadering dat de stembriefkens die niet op blanco papier zullen zyn geschreven niet aengenomen zullen worden.

Onmiddelyk na deze informatie doet den heer *President* volgens de officieele lyst de nominale oproeping der Kiezers in den alphabetische order.

Ieder kiezer, na afgeroepen te zyn, geeft over zyn stembriefke geschreven en toegemaekt aen den President die hetzelve in de bus deponeert.

De naem van ieder stemmende is ingeschreven, naer gelang dat de oproeping zich doet, op twee lysten gehouden, de eene door den heer *Willems Jan Mathias*, Scrutateur, en de ander door den Secretaris.

Den President van het bureau, den Scrutateur en den Secretaris teekenen deze lysten.

De lyst der kiezers uitgeput zynde, is er eene nieuwe oproeping gedaen voor de kiezers die niet tegenwoordig waren.

De nieuwe oproeping geëindigd zynde, vraegt den President aen de vergadering of er nog kiezers zich bevinden welke niet gestemd hebben.

Deze werkzaamheden geëindigd zynde, is de scrutin gesloten gedeclareerd. Er is daer na overgegeaen tot de opening der bus en de verificatie van het getal stembriefkens die er zich in bevinden. Dit getal bedraegt *acht en tachtig*, en dat van de stemmers bedraegt *acht en tachtig*.

De volstreckte meerderheid is diensvolgens bepaeld op *vyf en veertig*.

De heer *Rutten Jelis*, Scrutateur, neemt het een naer 't ander stembriefke, ontvouwt het, geeft het over aen den President die er van voorlezing doet met luider stem en hetzelve ter hand steld aen den heer *Senauts Jelis* andere Scrutateur.

De opneming van den scrutin geeft het volgende resultaet: (1)

M. <i>Hollanders Jan Michiel Les en veertig</i>	stemmen
M. <i>Willems Jan Mathias acht en veertig</i>	
M. <i>Bielen Jan Arnold vyf en veertig</i>	
M. <i>Kulens Guisbaw waeren veertig</i>	
M. <i>Senauts Louis Kegen en veertig</i>	
M. <i>Bielen Antoon Dey en veertig</i>	
M. <i>Mearis Coenraed vyf en dertig</i>	
M. <i>Hendrick Hendrick Les en dertig</i>	
M. <i>Rutten Jelis een</i>	
M. <i>Melotte Hendrick een</i>	
M. <i>Thunsspruit Diederik Jan een</i>	
M. <i>Kyck Van der Maesen Jan Mathys een</i>	

De heeren *Hollanders Jan Michiel, Willems Jan Mathias*
en *Bielen Jan Arnold*.

meerder dan de helft der stemmen bekomen hebbende zyn dadelyk Raedsleden geproclameerd.

(1) Aenduiden het getal stemmen door iederen persoon bekomen.

Enkele opmerkingen over de Zonhovense verkiezingen in de 19de eeuw.

De gemeenteraadsverkiezingen werden toen om de zes jaar gehouden op de tweede zondag in oktober. Nu is dat ook nog zo.

Een gemeenteraad bestond in de beginperiode meestal uit vier raadsleden, twee schepenen en een burgemeester. De burgemeester werd door de verkozenen gekozen en begon pas met zijn werk op 1 januari van het volgend jaar.

Er werden geen oproepingsbrieven naar de mannelijke kiezers gestuurd, de verkiezingszondag werd wel bekend gemaakt.

Trouwens heel veel kiezers waren er niet en dat kwam omdat er weinig inwoners in Zonhoven waren en omdat alleen de mannen mochten stemmen en bovendien, er bestond tot 1883 het cijnskiestelsel.

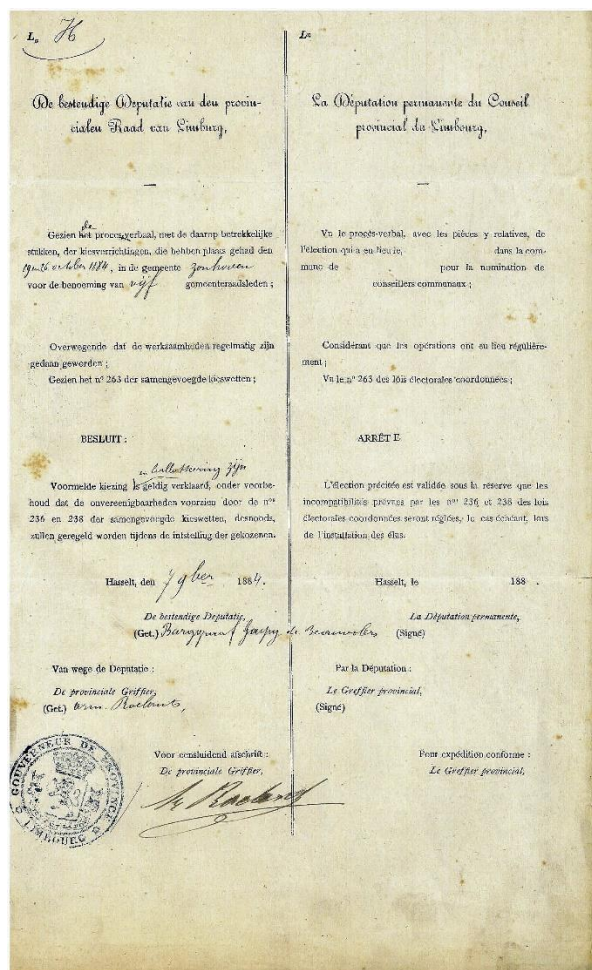
Alleen de mannen die een bepaalde som belasting betaalden mochten stemmen. Zo waren er bv. in 1851 60 kiezers en in 1882 was dat aantal gestegen tot 179.

Die kiezers moesten zich op de verkiezingszondag naar het gemeentehuis, nu het oud-gemeentehuis (1788) begeven en bij hun naamafroeping zich aanmelden in het stemopneembureau. Lange tijd waren maar vier gemeenteraadsleden.

Later in 1899 waren er al twee schepenen en acht gemeenteraadsleden.

Om verkozen te worden moest de helft plus één van het aantal kiezers op die kandidaat gestemd hebben.

Indien er klachten waren over het verloop van de verkiezingen werd daarover een proces-verbaal opgesteld met de juiste feiten en klachten. Dat verslag werd naar de Bestendige Deputatie van Limburg gestuurd die daarover een definitieve beslissing moesten nemen.(balloteren) Dikwijls draaide dat uit op een herverkiezing op een volgende oktoberzondag.

Ballotage